

Форми земної поверхні та рельєф України

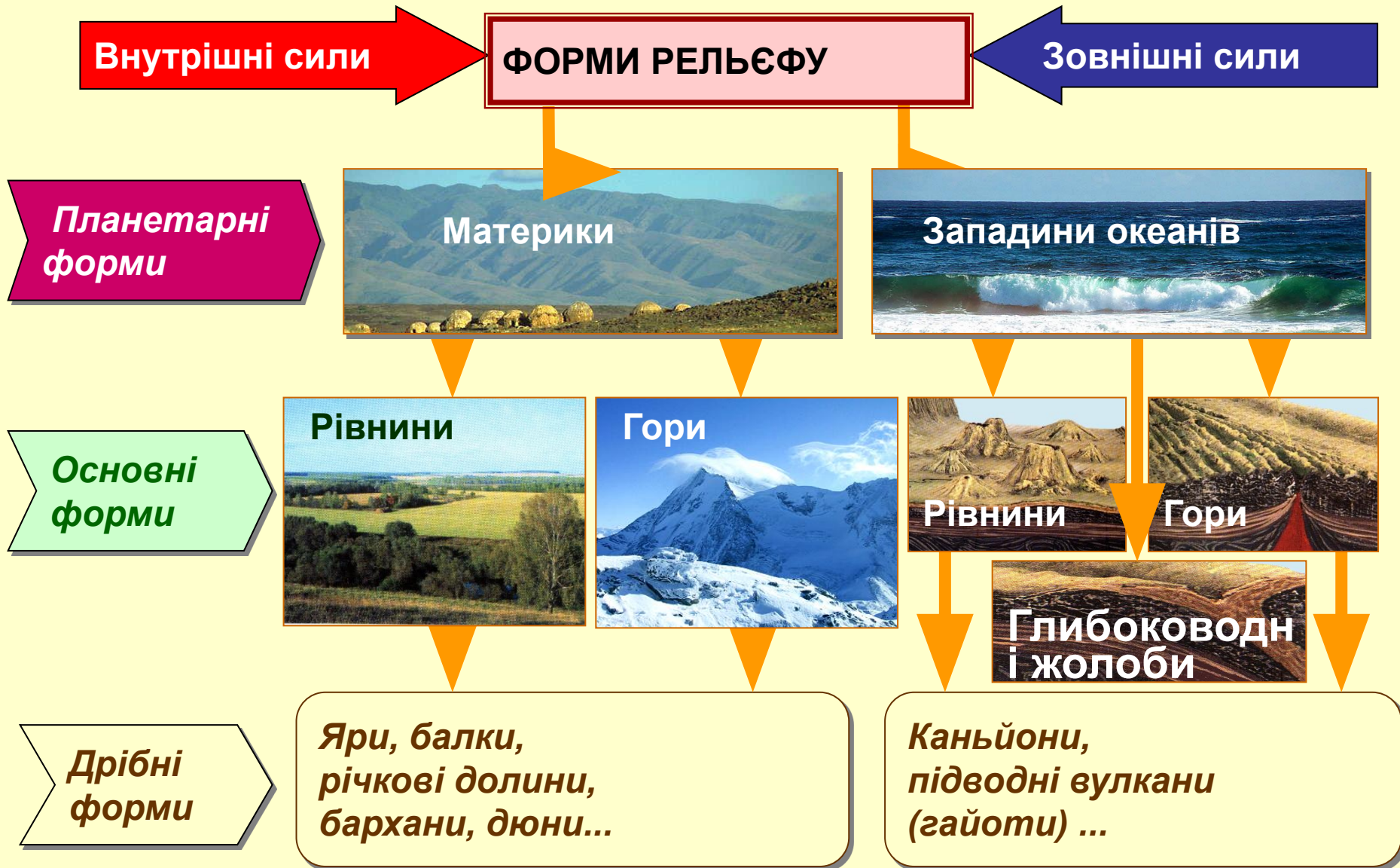
Мета уроку:

- **Поглибити та систематизувати знання учнів про рельєф та сили, що беруть участь у його формуванні;**
- **сформувати знання про особливості розташування великих форм рельєфу на території України;**
- **удосконалити практичні навички роботи із фізичною картою України;**
- **розвивати вміння аналізувати, порівнювати, описувати;**
- **розвивати пізнавальну активність учнів.**

Бліц опитування:

- 1. Що таке рельєф?**
- 2. Які форми рельєфу ви знаєте?**
- 3. Якими способами на фізичній карті позначають різні форми рельєфу?**
- 4. Як за шкалою висот дізнатися висоту місцевості?**
- 5. Що можна сказати про рельєф України, розглянувши фізичну карту?**
- 6. Під впливом яких сил сформувався сучасний рельєф України?**

Форми рельєфу - нерівності земної поверхні, сукупність яких утворює рельєф. За розмірами розрізняють форми рельєфу планетарні (найбільші), основні (великі) та дрібні.

Україна більшою своєю частиною розташована на південному заході Східноєвропейської рівнини. Середня висота рівнинної частини - 175 м над рівнем моря, найвища її точка - гора Берда (515 м). Мінімальні відмітки висоти зафіксовані на морських узбережжях: 1015 м. Східноєвропейська рівнина горбиста. На її поверхні є великі за площею низовини і височини

Основні форми рельєфу: гори і рівнини

- **Низовини** позначають на карті зеленим кольором.
- **Височини** – жовтим і світло-коричневим

Низовини. 70 % площі України припадає на низовини. Найбільші з них розташовані на півдні, сході та півночі нашої держави.

Причорноморська низовина

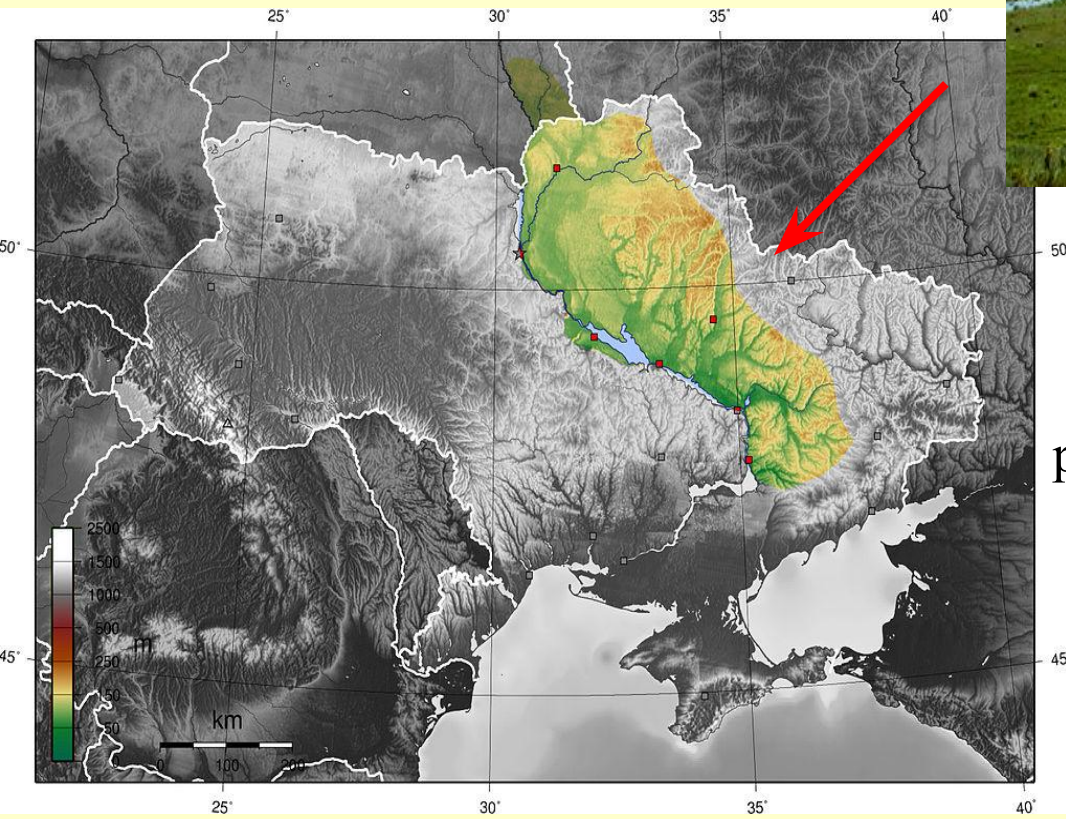
На півдні простягається Причорноморська низовина. Її пересічні висоти становлять 120-150 м. Вона має загальний похил у бік Чорного моря. Тут міститься найнижча точка поверхні України - Куяльницький лиман, дуже солоні мілководна водойма, що лежить на 5 м нижче рівня Світового океану.

Поступово Причорноморська низовина переходить у невисоку Північнокримську рівнину, яка ледь досягає 40 м над рівнем моря. Її поверхня нахилена в бік затоки Сиваш Азовського моря.

Придніпровська низовина

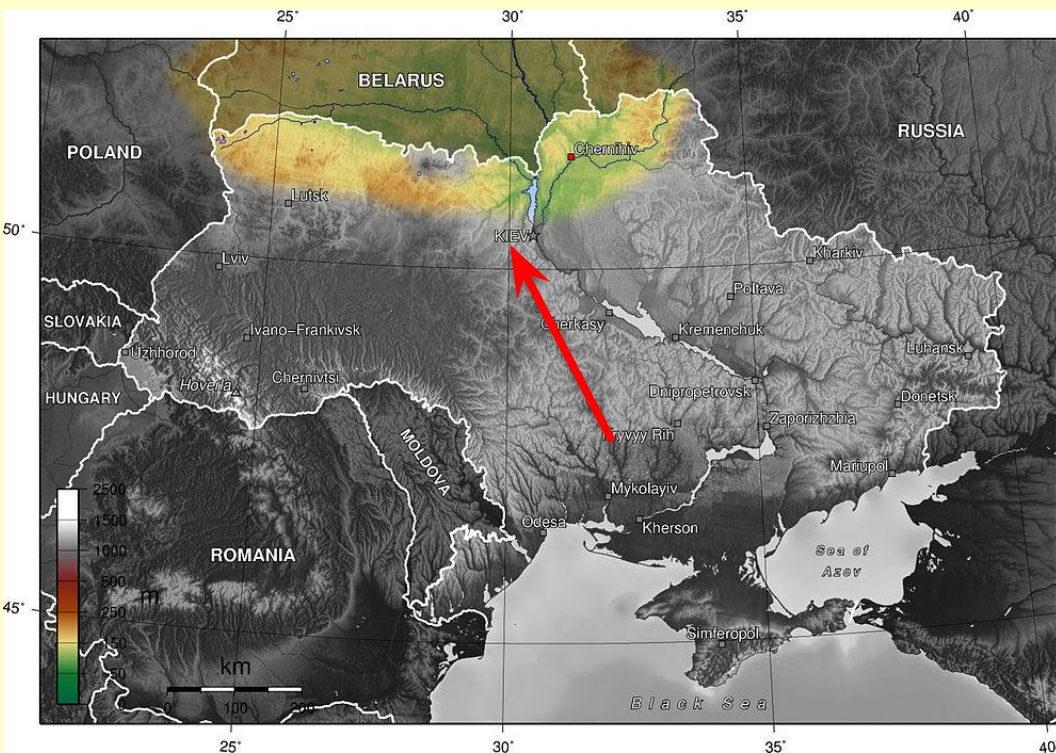
Лівий берег Дніпра займає велика Придніпровська низовина. Середні висоти тут коливаються від 50 до 170 м. Поверхня має похил у бік русла Дніпра.

Низовина полого-хвиляста. Вона зазнала великого впливу діяльності давнього льодовика і річок. Частиною Придніпровської низовини є Полтавська рівнина, де місцями збереглися байраки, окремі болота й ділянки цілинного степу.

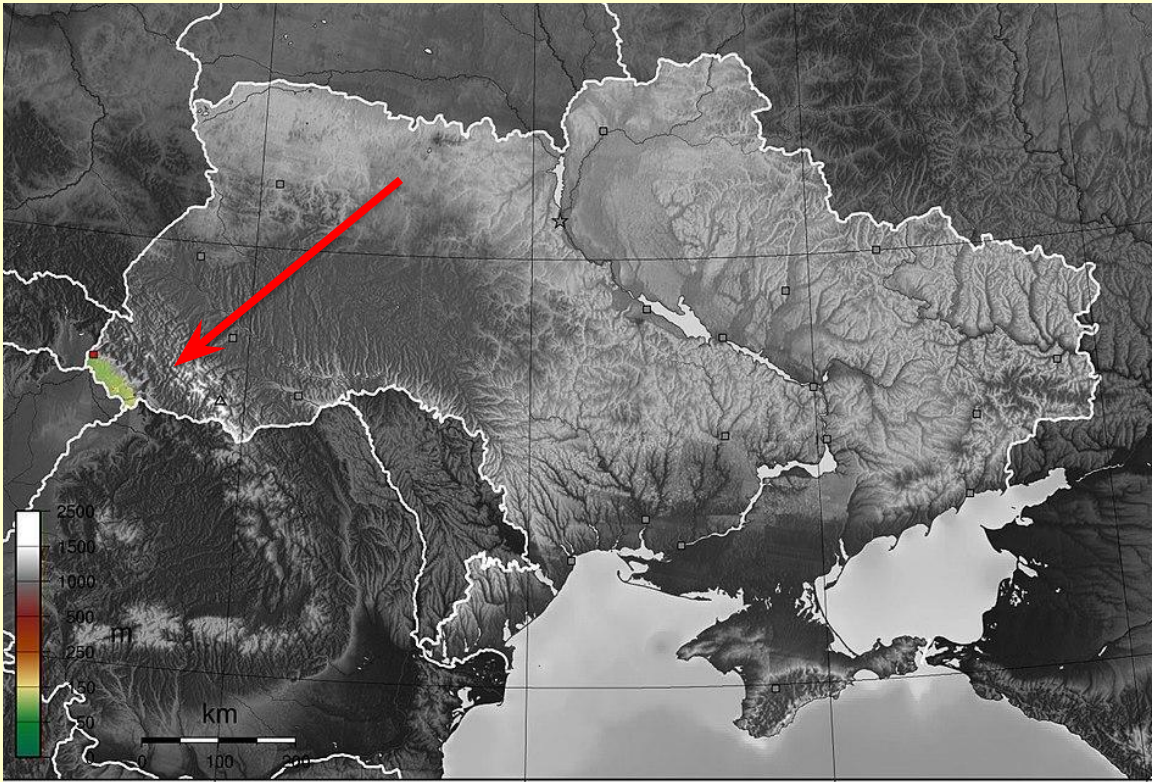
Поліська низовина

У північній частині України простягається заболочена Поліська низовина. Її середні висоти становлять 150-200 м. Поверхня має слабкий ухил із заходу на схід у бік долини Дніпра. Низовина переважно плоска, сформована наносами талих вод льодовика та ерозійно-аккумулятивною діяльністю річки Прип'ять і її приток.

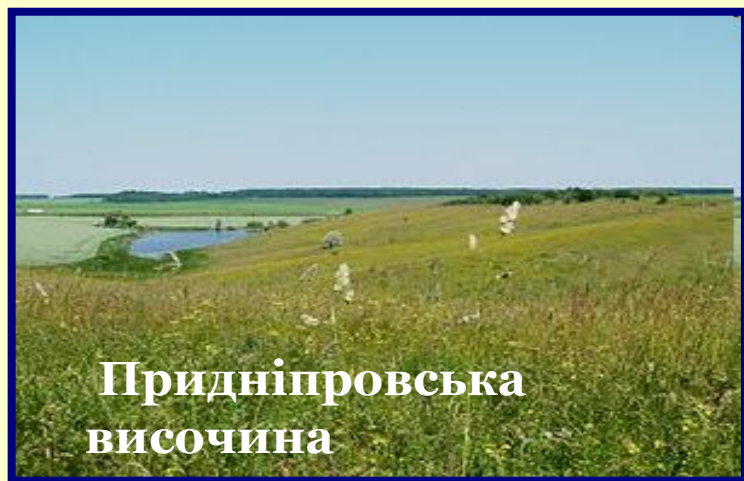
Де-не-де рівнинність поверхні порушують окремі підвищення. Це виступи твердих кристалічних гірських порід Українського щита. Найбільший з них - Словечансько-Овруцький кряж, який сягає висоти 315 м.

Закарпатська низовина

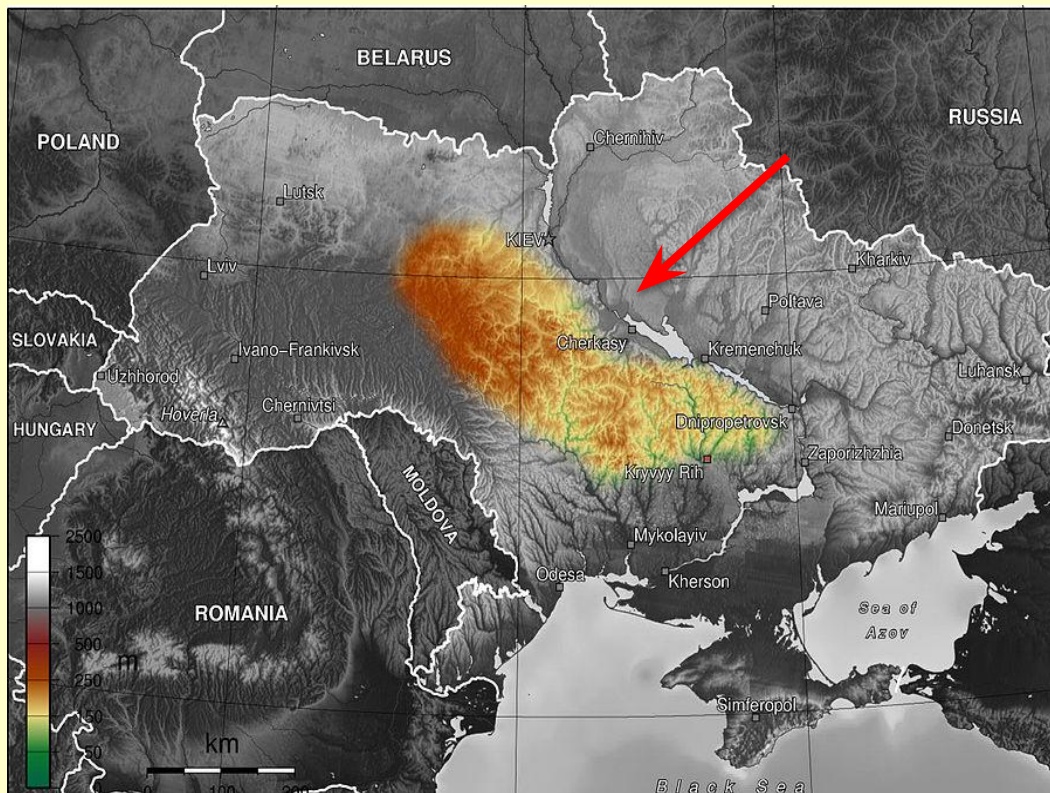
Закарпатська низовина є частиною Середньодунайської рівнини. Поверхня її плоска з незначним похилом у бік річки Тиси. Пересічні висоти становлять 100-120 м. Окремі підвищення трапляються в районі міста Берегова. Тут пагорби досягають висоти 369 м. За своєю природою - це згаслі вулкани.

Височини. Центральні, західні та східні частини України займають височини, які становлять 25 % площі нашої країни. Височини є вододілами між найбільшими річковими басейнами України.

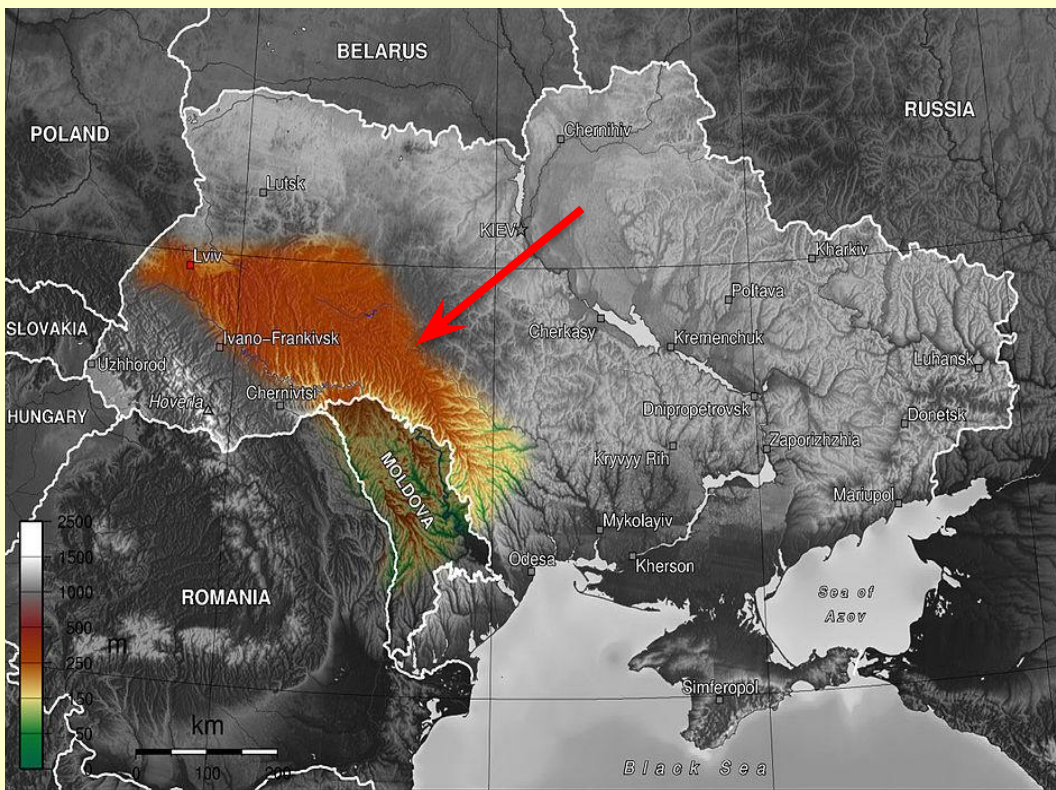
Придніпровська височина

Найбільшою за площею є Придніпровська височина. Вона розташована у центральній частині України на правому березі Дніпра. Середні відмітки висот сильно коливаються. Найвищі частини на півночі - 220-240 м, а на північному заході відмітки досягають максимального значення - 322 м. На півдні висоти зменшуються до 150-170 м. Поверхня височини має похил на південний схід. Вона порізана річковими долинами, погорбована. Високі пагорби понад Дніпром на Черкащині називають Канівськими горами.

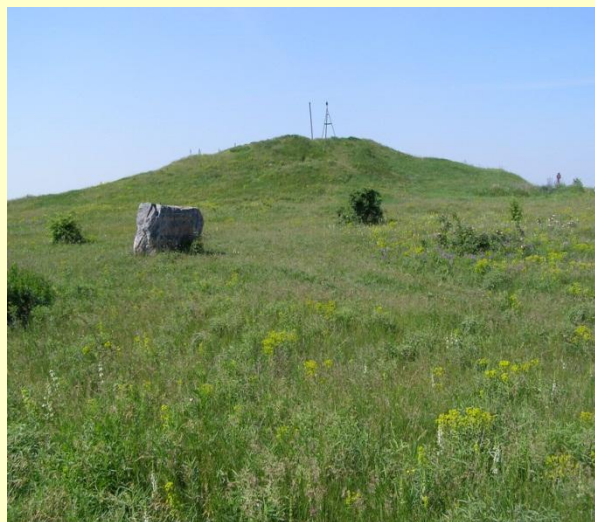

Подільська височина

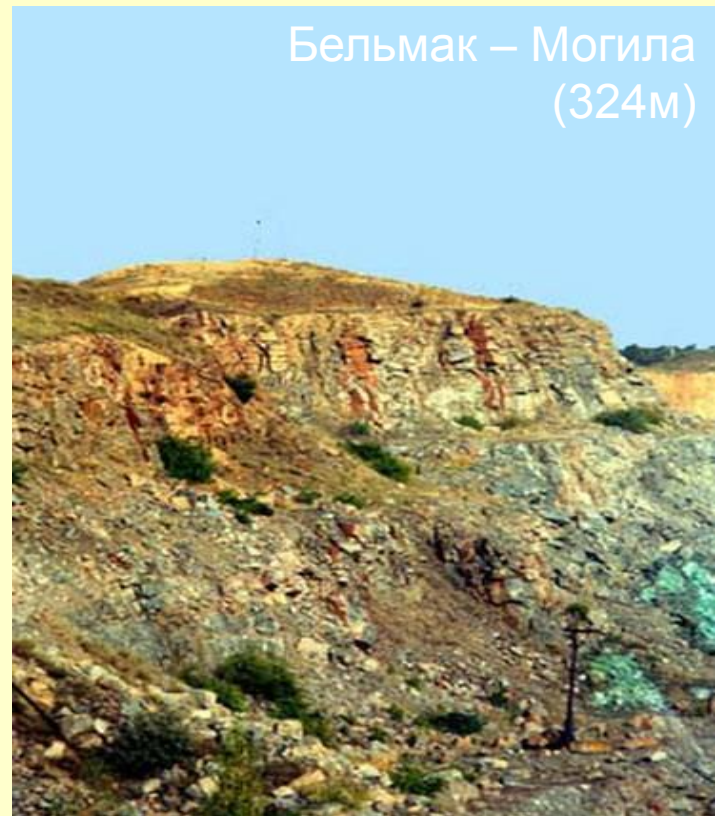
Продовженням Придніпровської височини на захід є мальовнича Подільська височина. Пересічні висоти Подільської височини коливаються від 150 м на півдні до 320 м на півночі. Поверхня сильно розчленована долинами річок і балками. На височині виокремлюють навіть цілі пасма горбів: Кременецькі гори, Вороняки, Розточчя, Опілля, Товтри. Найвища частина Поділля - горбисте пасмо Гологори з максимальною позначкою гори Камула (471 м) східніше Львова. Усе це створює ілюзію присутності у справжній гірській країні.

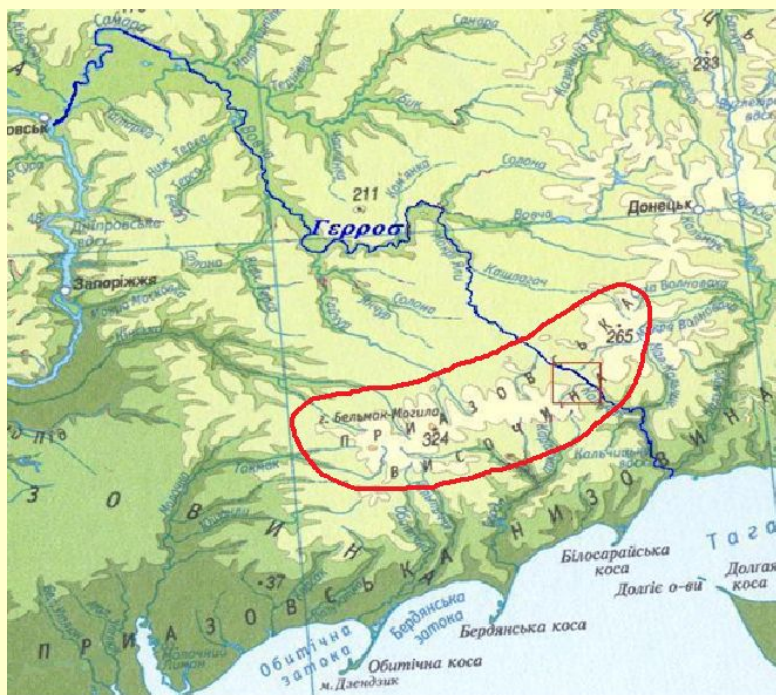
Приазовська височина

Продовженням Придніпровської височини у Приазов'ї є невелика за площею Приазовська височина з пересічними висотами 150-300 м.

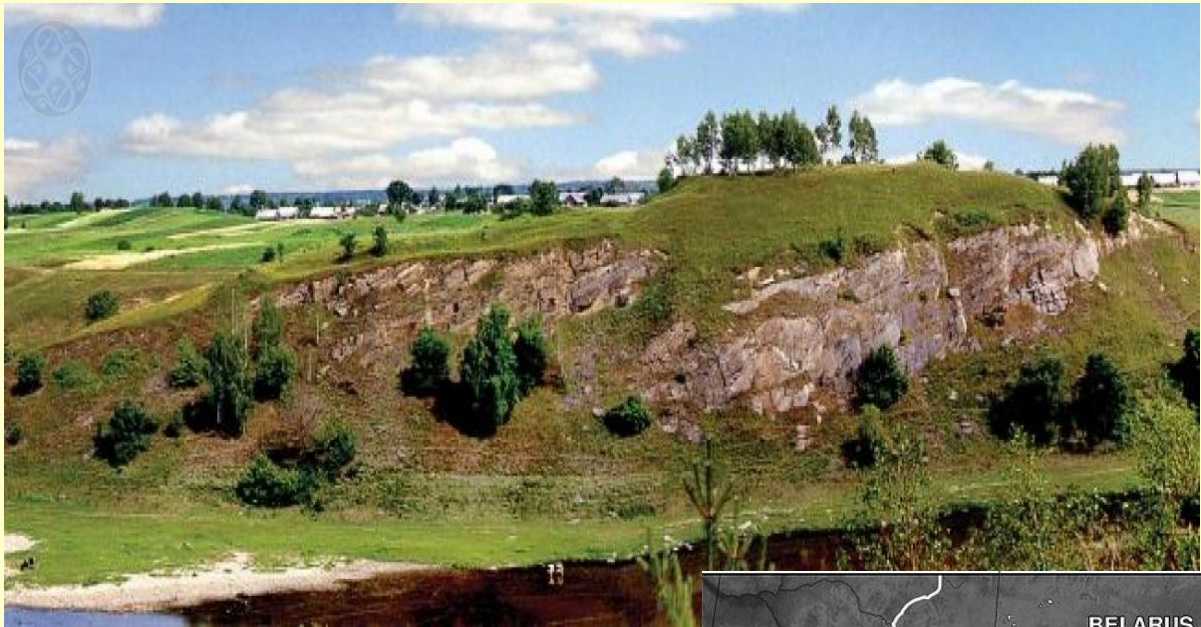

Бельмак – Могила (324м)

Тут часто з-під землі підіймаються гранітні скелі, які в народі називають горами, або могилами.

Вони становлять найвищі точки височини, з-поміж яких вирізняється висотою гора Бельмак-Могила (324 м). Ущелини й урвища, печери і гроти, стрімкі підйоми та спуски - усе це притаманне рельєфу Приазовської височини.

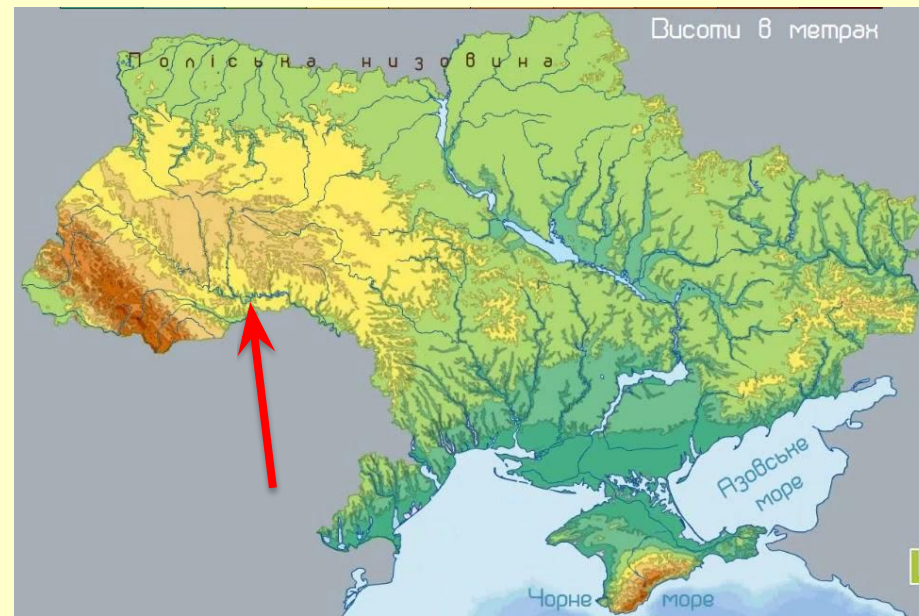
Волинська височина

На північному заході розташована Волинська височина. Середні висоти тут становлять 220-250 м, а у найвищій частині - Мізоцький кряж - сягають 342 м.

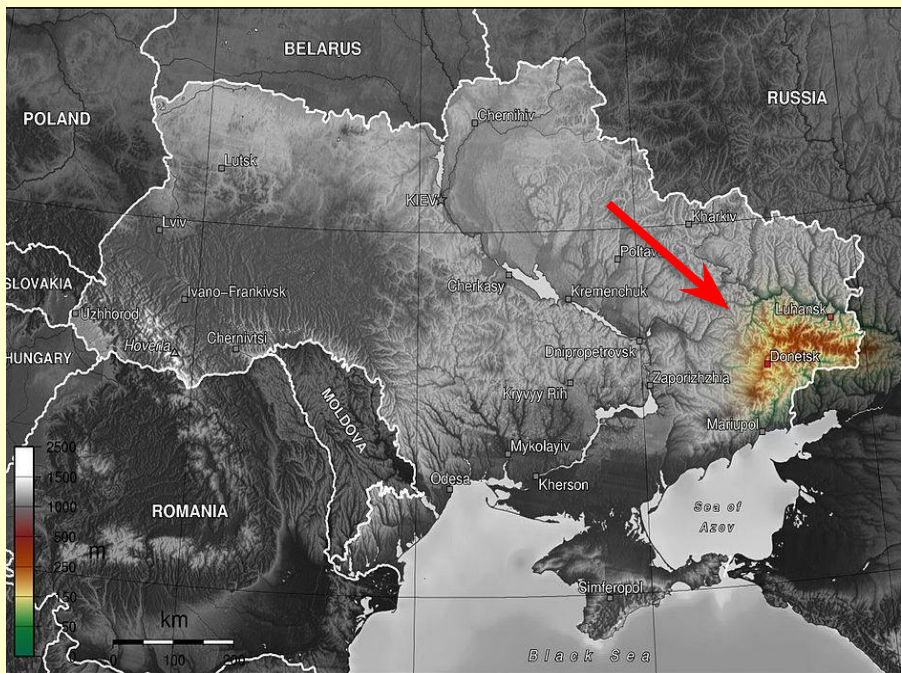
Хотинська височина

Південніше, у міжріччі Дністра і Прута, лежить невелика за площею, але найвища у рівнинній частині України Хотинська височина. Її поверхня підіймається до висоти 350-400 м, а гора Берда - до 515 м.

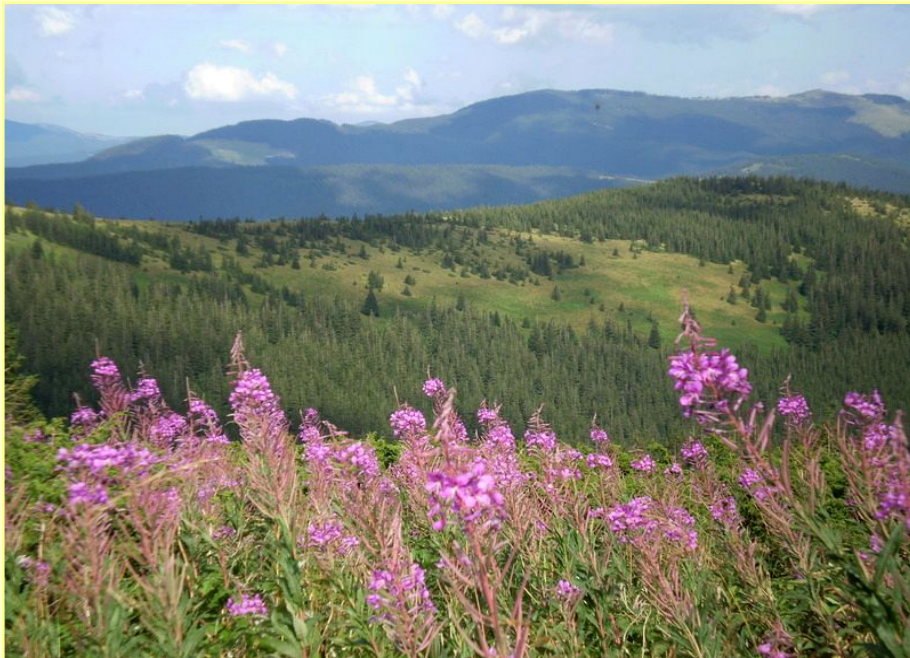
Донецька височина

На сході України виділяється Донецька височина з пересічними висотами 175-300 м. Основною її частиною є Донецький кряж. Кряжем називають лінійно витягнуту горбисту височину без різких абрисів гребеня та вершин. Найвища точка Донецького кряжа - гора Могила-Мечетна (367 м).

Карпатські гори

Українські Карпати є частиною великої Альпійсько-Карпатської гірської країни. Це середньовисотні гори з округлими вершинами та пологохвилястими схилами. Вони складаються з кількох різних за висотою хребтів. Пересічні висоти коливаються від 600 м до 1700 м. Однак 20 вершин в Українських Карпатах мають висоту понад 1700 м, а 6 долають відмітку 2000 м. Серед них і найвища точка України – *гора Говерла (2061 м)*. У Карпатах час від часу трапляються землетруси силою до 6–7 балів. Це свідчить, що процеси горотворення тут не завершилися. Є в Українських Карпатах і згаслі вулкани, які утворюють суцільний *Вулканічний хребет*.

Кримські гори

Кримські гори – молоді, їхні пересічні висоти становлять лише 440 м. Тобто це **низькі гори**. Вони **складаються з трьох паралельних пасом**, висота яких зростає з півночі на південь. Найвище *Головне пасмо* має плоскі вершини, вкриті гірськими луками – **яйлами**. Найвища точка Кримських гір – **гора Роман-Кох (1545 м)**. Про активні процеси горотворення у Кримських горах свідчать періодичні землетруси силою до 8 балів, які зароджуються на дні Чорного моря. *Південний берег Криму* – вузька смуга рівнини шириною від 2 до 8 км. На сході над нею здіймається згаслий вулканічний масив **Карадаг (577 м)**, на заході – **гора Аюдаг**, або **Ведмідь-гора (577 м)**.

Характеристика низовин і височин України

Форма рельєфу	Географічне положення	Середні висоти, м	Максимальна висота, м	Форми поверхні	Інші особливості
Південна частина Поліської низовини (до складу входить Словечансько-Овруцький кряж, 316 м)	Крайня північ території України	150–200	200	Рельєф рівнинний, трапляються гороподібні підвищення, вали, горби	Заболоченість, заторфованість, багато прісних озер, резервуар підземних прісних вод — найбільший в Україні, ліси з переважанням сосни
Придніпровська низовина	Північна і центральна частини лівобережжя Дніпра	50–110	236	Хвилястий характер рельєфу, яружно-балкова система, льодовикові та воднольодовикові форми рельєфу	Поширені мішано-лісові, лісостепові та частково степові ландшафти
Причорноморська низовина (до складу входить Північно-кримська рівнина)	Південна частина України, дугоподібна смуга завширшки 120–150 км	10–120	120	Поступово знижується до Чорного моря, часто трапляються яри, балки; уздовж узбережжя — осипи, обвали, зсуви	Поверхня Північно-кримської рівнини поступово знижується до Сиваша (висота над рівнем моря — 40 м)

Характеристика низовин і височин України

Форма рельєфу	Географічне положення	Середні висоти, м	Максимальна висота, м	Форми поверхні	Інші особливості
Закарпатська низовина (частина Середньодунайської рівнини)	Південно-західна частина Закарпаття	100–120	369	Плоска, східчаста, слабонахилена до річки Тиса	Розорано майже 50 % площі
Подільська височина	Південно-західна частина України	150–320	471 (г. Камула)	Поверхня дуже розчленована; виділяються пасма: Кременецькі гори, Гологори, Вороняки, Опілля, Розточчя, Товтри	Поширені карстові форми рельєфу
Волинська височина	Від Західного Бугу до західної межі Житомирської області	220–250	342 (Мізоцький кряж)	Слабохвиляста, розчленована долинами, балками, ярами	Поширені карстові форми рельєфу
Хотинська височина	Межиріччя Дністра та Пруту	350–400	515 (г. Берда)	Поверхня розчленована притоками річок Прут та Дністер	Більша частина височини вкрита буковими та дубовими лісами

Характеристика низовин і височин України

Форма рельєфу	Географічне положення	Середні висоти, м	Максимальна висота, м	Форми поверхні	Інші особливості
Придніпровська височина	Уздовж правого берега Дніпра	Від 150—170 на півдні до 220—240 на півночі	323 (Канівські гори)	Плоска, хвиляста, подекуди горбиста, наявний загальний нахил на південний схід	Розчленована глибокими річковими долинами, ярами, балками
Приазовська височина	Південний схід України	150—300	324 (г. Бельмак-Могила)	На поверхню виходять кристалічні породи, які утворюють підвищення — так звані «могили»	Порізана ярами, балками, долинами річок
Донецька височина (складається з Донецького кряжа та Бахмут-Торецької рівнини)	Схід України	175—300	367 (г. Могила-Мечетна)	Трапляються осипи, обвали, зсуви, карстові форми	Дуже поширені антропогенні форми — вугільні терикони, відвали, кар'єри

Висновки:

- Більша частина території України має рівнинний характер;
- У рельєфі переважають за площею низовини;
- Височини відрізняються хвилястою, розчленованою долинами річок, ярами, балками поверхнею;
- Гори – Карпатські і Кримські – охоплюють лише 5% території;
- Гори України молоді, але середньовисотні;
- Округлі вершини Карпатських гір – полонини;
- Плоскі вершини Кримських гір називаються – яйлами.
- Рівнинність території сприяє господарському освоєнню території